

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

27. De verborum significatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

primo officio perfunctum ad illud eligitur, & promouetur, gaudet primi officij priuilegio, ac si eo esset perfunctus; vt habetur ex l. Agentes C. De Principibus Agentium in rebus, libro duodecimo, ita docet Romanus in singularibus, quem citat Syluest. statutum. questio. 8. versic. sextum.

Cap. XXVII.

De verborum significatione.

Sciendum est, tum in iure ciuili, & canonico communi, tum in statutis, Priuilegijs, & rescriptis Romanorum Pontificum, Imperatorum, & Regum, & in aliorum itidem principum constitutionibus nonnunquam aliqua verba contineri obscura, ambigua, & dubia. Idcirco cum haec tenus de legibus, priuilegijs, rescriptis, & statutis disputauerimus, operæ pretium est, quædam etiam tradere de quarundam vocum significatione, qua leges, canones, & iura legentibus, docentibus, vel audientibus interdum occurrunt. Nam in vtroque iure ciuili, & canonico extat titulus de verborum, & rerum significatione, in quo tum iuris consulti, tum Romani Pontifices quarundam rerum, & vocabulorum vim, proprietatem, & significationem declarandam sedulo curant.

De coniunctionis disiunctiue vi, & significatione.

Quam Philosophi coniunctionem disiunctiuam appellarunt, iuris consulti alternationem dixerunt. l. Prætor edixit, §. Quod autem ff. De iniurijs, Vlpianus ait: Quod autem prætor ait, quid iniuria factum sit, certum dicat, quemadmodum accipiendum sit certum eum dicere: Labeo ait: Qui dicat nomen iniuriæ, neque sub alternatione, puta illud, aut illud, sed illam iniuriam se passum. Idem Vlpianus in l. si quis seruum, §. Nam qui cum extraneo, ff. de Seruo corrupti, sic ait, nam qui cum extraneo agit, siue receperit, siue corruerit, agere potest: qui cum socio, sine alternatione, id est, si corruerit.

Porro de vi, & effectu coniunctionis disiunctiue tractant Canonici iuris interpretes, præsertim Abbas, & Felinus in cap. Inter ceteras, de rescriptis, Dynus, & Ioan. Andreas in ca. In alternatiuis de regulis iuris in 6.

Primo quæritur, Quæ sit vis, & quis effectus coniunctionis disiunctiue? Respondeo, eius proprietatem esse disungere actionem, obligationem, conditionem, vel solutionem. l. plerumque interest, §. si res in dotem, ff. de iure dotium, vbi dicitur: si res in dotem data fuerint, quamuis æstimatæ, verum conuenierit, vt aut æstimatio, aut res præstetur; si quidem fuerit adiectum, verum mulier velit, ipsa eliget, verum malit patere res, an æstimationem. Verum si ita fuerit adiectum, verum maritus velit, ipse erit electio. Aut si nihil de electione adijciatur, electionem habebit maritus, verum malit res offerre, an pretium earum. Et in l. si quis ita stipulatus, ff. De verbor. oblig. dicitur. At si sic stipulatur: Dabis, si nauis venerit, aut Titius consul factus sit, sufficit vnum factum. Et contra dabis, si nauis non venerit, aut Titius consul factus non sit, non sufficit vnum factum esse. Idem habetur in l. Generaliter. C. De Institutionib.

& substitutionib. Et in l. Si ita quis stipulatur, ff. De verbo. oblig. dicitur: Si ita quis stipulatur: siue nauis ex Asia venerit, siue Titius consul factus fuerit, vtra prius conditio extiterit, stipulatio committitur.

In disiunctiuis igitur sufficit vnam partem esse veram, quando per affirmationem tota concipitur, vt ait Abbas ex sententia Dini, & Ioannis Andreæ. V. G. dabo tibi decem, si Titius venerit, vel si Caius obierit: obstrictus teneor si alterum euenerit. At quando disiunctiua per negationem enunciatur, nõ satis est, si alterum acciderit, sed necesse est, vt neutrum contingat, vt docet idem Abbas, in eodem cap. citato, inter ceteras, de rescriptis, num. 2. veluti si dixerò: Dabo tibi decem, si Titius non venerit, vel si Caius nõ decefferit, obligatus non sum, si vnum tantum acciderit: hoc est, vel si Caius non obierit, vel si Titius non venerit. Item, si dixi, Dabo tibi decem, si Titius non venerit, vel si Caius non obierit, & nequaquam Titius venit, neque Caius est mortuus, debeo dare, quia neutrum extitit. Quod si Titius venit, & Caius deceffit, obligatus non sum, quia nihil euenit ex his, quæ cupiebam, vt probat Abbas ex l. si quis ita stipulatus, ff. de verb. obligation. & l. qui daceat, §. vtrum, ff. de reb. dub. & Barth. ibidem.

Dialectici, & Philosophi docent, totam disiunctiuam, quæ affirmat, esse veram, si altera pars est vera: totam esse falsam, si neutra pars sit vera. Ita vt ad veritatem vna pars vera sufficiat; sed ad falsitatem vtriusque partis falsitas requiratur. In l. Si ita stipulatus fuero, ff. De verb. oblig. dicitur: Si ita stipulatus fueris: Decem aut quinque dabis, debentur quinque. Quod si ita stipuleris: Dabis post annum, aut biennium, debentur post biennium. Vel dabis Calendis Ianuarijs, vel Februarijs; debentur Februarijs. In disiunctiuis igitur, vbi aut maior quantitas, aut minor promittitur, aut longius, aut breuius tempus constituitur, semper quod minus est, aut quod longius est tempus, sub obligationem cadit.

Secundo quæritur, In disiunctiuis, in quibus sufficit vnum impleri, & seruari, cum duo disiuncta mandantur, cuiusnam sit electio? Respondeo cum Cyno, & Bartholo, in l. qui, in que. C. de seru. fugitiuis, & in l. 2. ff. de essetiorib. & cum Abbate in cap. Inter ceteras de rescriptis, num. 5. In poenis, aut verba referuntur ad Iudicem, vel ad reum: Si ad Iudicem, eius est electio, vt si dicatur, sic, aut aliter punietur: sic vel aliter condemnentur, videlicet in exilium mittatur, vel ad triremes. Sic etiam Glossa in cap. Sicus, de Iude, cap. Crapula, De vita, & honestate Clerico, cap. Fraternalitas, distinct. 24. Si ad reum, eius est optio, vt si dicatur, aut centum soluar, aut ex oppido discedat. Si verò verba nec ad Iudicem, nec ad reum dirigantur, nimirum si statutum dicat: pœna sit manus amputatio, vel pedis abscissio: tunc secundum aliquos, in poenis corporalibus electio est Iudicis. l. i. §. Expilatores, ff. De essetioribus. In poenarijs, electio est rei, vt colligi videtur ex l. Plerumque, ff. De poenis. Sed Abbas generatim, ait tunc electionem esse Iudicis, ne reus minorem, & mitiorem semper poenam eligat. Sciendum est, si vna poena sit in alteram commutata, siue translata, tunc nõ esse electioni locum, vt si statutum sic poenam constituat, soluat decem; quod si intra quinque dies non soluerit, verberibus afficiatur, elapsis quinque diebus,

non est electio, nam pena pecuniaria est in corporalem permutata. Sic Abbas, & Felinus, locis citatis, Bartolum secuti. Consuetudine potest induci, ut electio pœnæ sit in vniuersum ipsius rei, nõ iudicis: nam quamuis de hoc Abbas dubitet, & potius accedat ad contrariam sententiam, meo tamen iudicio, consuetudo potest dare reo ius eligendi: nam consuetudo est, optima legum interpretis, ut alibi dixi in hoc eodem libro quinto.

Tertio queritur, Cuius sit electio in legatis cum disunctione relicti? Respondeo, cum Dyonisio in cap. In alternatiuis, De regulis iuris in sexto, & Bartolo in l. Lucio Titio, ff. de leg. 2. Aut verba referuntur ad legatarium, & eius est optio; ut si lego tibi fundum, vel vsum fructum, tu vendicare poteris, quod malueris: aut referuntur ad heredem, & eius est electio. Si verò nõ magis ad vnum, quam ad alium verba dirigantur, electio ad legatarium spectat. Nam in l. Lucio, ff. de legatis. 2. sic dicitur: *Lucio Titio fundum Seianum, vel vsum fructum fundi Seiani lego: potest Legatarius, vel fundum vendicare, vel vsum fructum: quod facere non potest is, cui tantum fundus legatus est. Sen sus legis est, cui legatus est fundus tantummodo, non potest vendicare vsum fructum sine proprietate fundi, vel proprietatem sine vsum fructum, quia vnum tantum legatum est: & ideo illud diuidere non potest.*

Quarto queritur, Cuius sit electio, debitoris ne, an creditoris, quando quis sub disunctione alteri obligatus? Respondeo, cum Glossa in ca. Inter ceteras, de Rescrip. & in c. In alternatiuis, De regulis iuris in 6. Electionem esse debitoris; & colligitur ex Insti. De hereditibus influen. §. penult. & l. penult. c. De condit. indebiti, & l. Eremque ff. de iure dot. §. penult. & l. Si ita, ff. de leg. 2. c. Deferente. De preben. In l. In eo quod, ff. De regul. iuris, dicitur: *In eo, quod vel is, qui petit, vel is, a quo petitur, lucri potiturus est, durior causa est petitoris. Obijcies, quod habetur Insti. De legatis, §. Si generaliter, ubi legitur, si generaliter seruus, vel alia res legetur: electio legatarij est, nisi aliud testator dixerit: Respondet Glossa in c. Inter ceteras, de Rescrip. ver. quodcumque ipsorum, debitoris esse electionem, nisi moram fecerit in eligendo: tunc enim electio ad creditorem pertinet. Ex quo fit, ut si debitor certo constituto tempore & loco creditori debitum offerat, & is nolit recipere, liberetur; ac proinde si pereat, aut alio modo alienet vnum, quod debitor elegit, non debet alterum, quod extat soluere, siquidem culpa est creditoris. Syluest. Alternatiua. q. 2. Si vero neuter in culpa sit, debitor debet disunctiuo alterum. V. G. Titius debet Caio, aut seruum Pamphilum, aut Stichum: perij Pamphilus, debet Stichum, qui superflus est. Syluest. loco praedicto, ex l. datio, §. Si emptor, ff. de action. empti, & vendi.*

Quinto queritur, An aliquando disunctiuam coniunctiuam pro copulatiua in iure sumatur? Respondeo, aliquando sumi. Nam in l. Ita saepe, ff. de verbor. signifi. ca. habetur; saepe ita comparatum est, ut disunctiuam pro coniuñctis accipiantur: ut cum dicitur: *quod dedi, aut donauit*, aut pro coniuñctis accipitur.

Sexto queritur, An cum plura sub disunctione ponuntur, sit inter illa ordo seruandus? Respondeo, aliquando ordinem poni inter distincta, ac

proinde seruari debere; ut colligitur ex l. Cum pater, §. penult. ff. De leg. 2. ut si testator constituat aliquid dari liberis, aut ijs deficientibus, consanguineis, aut affinibus, aut familiaribus: tunc enim ordo à testatore positus, est seruandus.

Septimo queritur, An particulae, sine, seu, ve, sint coniuñctioes disiuñctiuæ, an copulatiuæ? Quidam aiunt esse copulatiuas. Nam in l. Si quis ita legauerit, 2. ff. De auro, vel argenteo legatis dicitur: *Si quis ita legauerit: uxori meæ mundanæ, ornamenta, seu quæ eius causa parauit, do, lego, placet omnia deberi, nimirum mundanæ, & ornamenta, & omnia alia uxoris causa parata. Et subiungitur: sicuti cum ita legatur: Titio vina quæ in vrbe habeo, seu in portu, do, lego, omnia deberi hoc enim verbum, seu, ampliandi legati gratia positum est. Hæc ibi, Ex quo fit, ut Titio debeantur vina, quæ in vrbe, & quæ in portu sunt. Item, in l. Apud Pamphilum, ff. De auro, & argenteo legatis, dicitur: *Mulier ita legauerat: ornamenta, quæ mei causa parata sunt, erunt ve: iuxta communem omnium sententiam intelliguntur legata, tum quæ parata iam erant, tum quæ postea, quamuis non ea, quæ emptæ sunt post mortem eius. Cynus ait, in l. Cum quidam, ff. de verborum signifi. ca. has particulas copulatiuæ sumi, ut si quis ita legauerit: lego Titio vestem meam, seu librum meum, tum vestem, tum librum legasse censetur: sed eas particulas disiuñctiuæ sumi debere, constat, ex l. Si ita quis stipulatus fuerit, & l. Si ita quis stipulatus, ff. de verb. oblig. Bartholus verò in l. Si quis ita legauerit, 2. supra citata, docet in his, quæ ad fauorem, & gratiam spectant, has particulas coniungere, & copulare, ut in legatis, in alijs verò disiuñgere. Idem etiã Abbas existimat. Glossa verò sentit, has particulas pro coniuñctis poni, cum præcedit aliquid vniuersè dictum, ut si quis legauerit vina, quæ habet, vel pecunias, vel seruos, & deinde adiungit: vina quæ habeo in vrbe, seu in portu: aut seruos, qui mihi sunt Romæ, seu Neapoli, certè particula, sine, cum ex duabus, si, & ve, composita sit, duorum generum vim simul obtinet. Nam, si, continuatiua est, & ve, disiuñctiuæ; ac propterea aliquando coniuñctiuam, aliquando disiuñctiuam est: ut si quis dicat, sine rure sim, plango, sine in vrbe: sensus est, & rure, & in vrbe plango. Aliquando, sine, disiuñgit, ut cum dico, sine veneris, sine non veneris, proficiscar. At verò particula, seu, disiuñctiuam est, non copulatiua, qua iungimus ea, quorum alterum tantum, non vtrumque affirmamus: ut cum dico, hæc seu rectè, seu peruersè facta fuerint, fateor me fecisse. Similiter etiam particula, ve, disiuñctiuam est, ut cum dico, quæ in mari, terræque gi-gnuntur. Aliquando tamen est etiam coniuñctiuam, ut si quis ita legauerit, lego Titio libros, quos mei causa parauit, paraboue, donec moriar.**

Octauo queritur, Cuius sit electio, cū quis sub disunctione promittit alteri, aut vouet Deo, aut cum Confessarius in pœnam plura onera imponit pœnitenti? Respondeo electionem esse promittentis, vel vouentis, vel iurantis, vel pœnitentis: nam vniuersim electio est debitoris. In l. Si ita distrabatur, ff. De cotrah. emptione, dicitur: *Si ita distrabatur illa, aut illa res, vram elegerit venditor, hæc erit empti. Sic ibi: ergo si Titius vendiderit Caio in hunc modum: vendo tibi agrum Sempronianum, vel Cornelianum, aut seruum Pamphilum, vel Stichum, venditoris est electio.*

Nonò queritur, quid sit dicendum, si Titius ita testetur: Hæres meus reddat mille aureos Caio, si vnam ex meis tribus filiabus vxorem duxerit, An electio sit Caij, ita vt quam maluerit ducens, ius acquirat ad mille: Item si vna, vel etiam altera filia recuset ei nubere, cum tamen ipse velit eam vxorem ducere, & tertiam sibi in matrimonium iungere renuat, vtrum ius acquirat ad mille? Aiuunt quidam, hæredem debere mille Caio soluere, si vnam, quam ipse maluerit, velit in matrimonium ducere, & per ipsum non steterit, quo minus eam duxerit, eo quod in disunctis satis est si vnum sit factum: quemadmodum si Titius promittat Caio mille, si in Capitolium ascenderit, vel in montem Coelium, sufficit, si vnum fecerit, & electio est Caij, cui sunt mille promissa; ergo pari ratione Caij est eligere vnam ex tribus, quam maluerit, in vxorem: & cum vnam elegerit, & illa recuserit, nec per ipsum steterit, quo minus illam duceret, ius ad mille acquisisse censetur, nec propterea debet alteram ducere. sicut si idem Caius, vellet in Capitolium ascendere, sed ab ascensu prohiberetur, ius ad mille acquireret, etiam si in montem Coelium nollet ascendere, quoniam per ipsum non stetit, quin in Capitolium conscenderet. Alij verò sentiunt, Caium, si primam, aut secundam Titij filiam vxorem non duxerit, eo quod vtraque nuptias respuerit, debere tertiam exposcere, secus, ad mille, nullum ius acquirere: nam si antequam primam, vel secundam petijset, vtraque obijset, deberet tertiam postulare, vt sibi mille deberentur. Ergo etiam si vtraque, Caio petenti, nuptias recuserit, cogitur tertiam petere, vt sibi mille debeantur. Mihi tamen probabilior prima sententia videtur.

Cap. XXVIII.

De vi. potestate, & effectu coniunctionis copulatiua.

Primo queritur, Quam proprietas, & vis sit coniunctionis copulatiua? Respondeo, quemadmodum in disunctis sufficit vnum esse factum, sic in coniunctis verumque esse factum oportet. At verò vt habetur in l. Sapè, ff. de verbo. significatiua, nonnunquam disuncta pro coniunctis, & coniuncta pro disunctis ponuntur.

Secundo queritur, Quandonam coniunctio copulatiua pro disiectiua ponatur? Respondeo: tunc poni, quando coniunguntur duo, vel plura, quæ simul vera esse non possunt. Vt si testator dicat, Testamentum meum valeat iure testamenti, & iure codicilli: fieri enim non potest, vt valeat tanquam testamentum, & codicillus: nam in testamento requiritur necessario hæredis institutio, in codicillo verò nulla est institutio hæredis, ergo cum ait testator, vt testamentum valeat iure testamenti, & iure codicilli, perinde est ac si dicat, valeat tanquam testamentum, vel codicillus.

Alius, alia, aliud: dictio est similitum repetitiua. l. Quidam relegatus, ff. De rebus dubijs, Glossa in Authen. Qui semel, c. Quomodo, & quando Index, in verbo Aliud, Archidiaconus cap. vit. de Regularib. in 6. Aliquando tamè ea vox similia non repetit. l. Non solum, ff. De Procuratori. §. Quattuor, & ibidem Glossa verb. Creditores. Item,

in l. i. ff. De constituta pecunia, §. Debitum, Glossa in ca. Canonauensis d. 56. & alia Glossa in c. Sedes, de rescri. in verbo Maiores, ad finem, & Glossa in l. In casu, ff. De Minorib. verbo Competere, vnde in Authen. de Mandatis Principum, §. Oportet, collat. 3. dicitur: Nulla alia actio nisi officium Iudicij; & tamen officium Iudicij non est actio. In Authen. vt defuncti, seu funera eorum, collat. 5. in principio, sic est: Milites, & seruos alios plurimos: & tamen serui, milites esse non possunt. l. Super seruis, c. Qui militare possunt, vel non possunt lib. 12. Imò in sacris etiam literis nomen Alius aliquando non est similitum repetitiuum. Ducebatur, ait S. Lucas, alij duo ne quam cum eo, nisi dicas Euangelistam more vulgi locutum fuisse. ducebatur enim Christus ad cruciandum tanquam improbus, & nequam falsa opinione Iudeorum impiorum.

Modicum sine Minimum. Sæpè in Iure tum civilis, tum Canonico ponitur. Legimus enim, de minimis non esse curandum, in l. Scio, ff. de Restitutio. in integrum, Modicum excessus non attenditur, l. Continuum, ff. De verbo. obligatiua. Paruum interuallum non obest, l. Duos, §. Duo, ff. de Duobus res. Modica res Simoniam non inducit. c. Esti, questiones, de Simonia, Glossa in cap. Statutum, §. Insuper, de Rescri. in 6. verb. Consoni, & in ca. Reuerat, de consecra. d. 2. in verb. Mortui, Ob rem modicam non datur actio. l. Si oleum, ff. De dolo malo, vnde si statuto caueatur, vt qui vulnerauerit alterum in publico foro, graui poena puniatur, ea poena non debet, qui leuiter percusserit. Solet item statuto præcipi, ne externus in vrbe, vel oppido domum possit acquirere: non impeditur quo minus acquirat domunculam paruum. Præterea statutum est, ne quis plus debito petat, alioqui puniatur. Si Titius plus æquo quid modicum petat, non est cur poenam in statuto positam luat. Sed queri posset, quamnam res modica censetur? Arbitrio Iudicis sepe relinquitur, quid sit magnum, quid modicum: nam modicum tempus dicitur aliquando, quod est infra decem dies, immò ipsum quoque decem dierum tempus. l. Praescriptus, §. 1. ff. De constituta pecunia, & ibidem Glossa, & alia item Glossa in l. Si debitori, ff. De Iudicij: & tamen teste Glossa, in cap. Præterea, De ara, & quali. annus habetur interdum tanquam modicum tempus: nempe quia iuxta rerum, & negociorum conditionem, aliquando modicum censetur tempus vnius anni, aliquando tempus duorum mensium. l. 2. c. De secundis nuptijs. Quandoque tempus triginta dierum. l. ff. De itinere actusque privato, illis verbis. Si modo annos, vel modico tempore res sit: id est, non minus quam triginta diebus. Sic ibi. Aliquando, vnius anni tempus, multum, vel magnum censetur. Abbas, c. Plerumque, de Rescrip.

Sciendum est, Minimum vel Modicum, aut magnum aliquid, in vtroque iure ad diuersa relatum ceteri. In c. Esti, questiones, de Simonia, Pontifex respondet Archiepiscopo Strigoniensi: Cum in accipiendis, & dandis muneribus vna sint maxime attendenda, persona scilicet dantis, & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus. Qualitas personarum, vt à quo, & cui, videlicet, an à paupere, diuitibus, & conuerso, an item à diuite locupletis datum fuerit: Aestimatio muneris, vt si magis aut parui pretij res data fuerit: Donationis tempus, an in tanta necessitate, an alio tempore conferatur. Si ergo prædictam Cardimalis, & fratris sui personam, & qualitatem personæ, non fuit magnum, ab eodem fratre suo vnum episcopum